

Anso is Ansúd i gCorca Dhuibhne

íaothruán Ghairdín , Cnuasach Filíochta nua le BRÍD NI MHÓRÁIN arna sheoladh ag Helen Ní Shé ag an bhFéile Bheag Filíochta 2015 i Músaem Chorca Dhuibhne, Baile an Fheirtéaraigh.

Dúirt fear ón gCuilleannach liom De Máirt go raibh beirt uncailí leis curtha i Reilig in Chairn. Reiling í seo a úsáideadh chun suas le 5,000 créatúr a cailleadh don ocras agus don bpláigh i rith an drochshaothar a chur. Úsáideadh mar cheallúinach na dhiaidh sin í, agus b'shín é an taobh go raibh uncailí an t-úd curtha ansiúd i rith thaobh an chnoic, ag féachaint amach ar chuan an Daingin. Dúirt sé liom go dtugadh a athair ann é agus go ndeiridís paidir dos na mairbh. Léadh Aifreann iar an láthair tráthnóna Dé Máirt.....agus i rith an Aifrinne bhí leanún beaga óga ag iarthimeall agus ag imirt sa reiling.....agus bhíos ag féachaint orthu agus dar iom ná raibh glór níos binne na gáirí geala na leanbh san a chlos ar an láthair....

Seoithín Seó

"Mar nár rith linn maireachtaint
Dhein leaba ár mbáis den leaba lúi seoil
A d'fhág ar imeall an chíúnais sinne
Sara raibh deis agaínn béc a ligint
Sarar bhaiseamair de chompord an tsaoil
Ó chloch bhainníúil a shil deora ceana"

Náach ait is go bhfuil an bailliúchán filíochta seo á sheoladh an tseachtaid seo agus muna mbeadh sa leabhar ach an tsraith de dhánta atá anseo, Glórtha ón gCillín, bheinn sásta. Ach ní hiad amháin atá ann ach rogha dánta de shaothar deich bhliana fichead ón bhfeidh Bríd Ni Mhóráin, agus lena chois sin dánta nua in Saothrú an Ghairdín. Tugann an chéad dán san a léas éachtaint díunn ar chuid de na nithe a shantaíonn an file ina cuid dánta, cás an duine agus go háirithe iad siúd gan chosaingt, gan urlabhra....an cneasú agus an cúram a dheineann an nádúr don nduine, ..nó sanna an phobal... agus í féin mar dhuinne a saolaidh ar imeall na Gaeltachta, nó ar an gcláí teorainn más maith leat, agus i dtaoibh le hUíbh Ráthach a hathar agus Gaeilacht Chorca Dhuibhne ar thíor a fréamhacha. Tá filíocht Bhríd Ni Mhóráin breac le hálleacht an nádúr atá inár dtimpeall, agus bíonn an nádúr céanna gan trua gan taise nuair a oireann. Sa déan Fuar fuar i Eire deir sí:

"Cromann rósanna feoite a gceanna
Fé chaidhp bhán seaca na Nollag.
Ladsan atá gan chosaingt, gan fothain,
Crithidís leo san anró fuar folamh"

Ach nuair a dhírionn an file a haird ar áilleacht faighimid ina slaoda í. Sa déan Sásta subhach...

"Féach ar mhórgacht bhantiarna na talún!
....ar a hucht tá macnas na fiúise
A mheallann lán coirceoige leannán
Atá ag deol is ag rangás san aoibhneas"

Ritheann abhainn na Fionnaghlaise trí an gCom thoir, agus leis na haon bhraon di seo a scíorrann le fánaigh deineann bean bhréa di a chonaic Cú Roi is Bláthnaid . Tá an dán An Fhionnghlaís ar cheann do mhórdhánta an bhailíúchán seo agus is é seo a deir Bríd:

"Nuair a bhíonn bith le teaspach na Bealtaine
Oscláonn sí a béal ag cur amach
beach, feileacán, feithid is fáinleog.
Trom anois, í ag iompar
breac, bradán is madra uisce.
Ar a port, tá crainn á clúdach
-sail, sceach gheal is caorthann,
sánn a gcosa is a ngéaga innti,
á gcothú féin ag tarrac aisti"

Sin pléisiúr agat. Sin saothrú i séasúr atá lán do bhorradh agus do dhóchas agus do thorthúlacht, ómóis chomh maith do na déithe a chuaigh romhaínn, agus is móir idir san agus meon an fhile sa dán Aidhbhínt agus i thar n-ais i lúb na Fionnghlaise agus í ag féachaint siar ar chúrsa a saoil agus noctann sí a croí dúinn

'Seasaim ar bhruach na Fionnghlaise,
Sarah mé, nó Eilís, ag dul isteach sna blianta
Ach ní hionann is an bhanracht bheannaithe
Níl aon tsúil agam le breith mhórúilteach'

Agus tá na mothúcháin firinneacha céanna le braith sa dán Saothrú an Ghairdín.... an dán a thugann teideal don mbailíúchán is déanaí seo. Tá obair agus cúram ar leith ar an ngarraidoirí i gcaitheamh na bliana....ó thus an Earragh nuair atá an churadóireacht ar bun go dtí go dtosnaíonn an síol ag péacadh agus ag bláthú fé ghrian an tSamhraidh....agus annsan tagann an Fómhar agus tá sothar na bliana bailithe agus ghaírdín....gach a bhfuil fós go maith le coimeád, na seana-dhUILLEOGA atá ag lobhadh leo, na géaga a chaith-fear a bhaint don gcrann....agus samhláim an dán seo le Fómhar na bliana.... fén dtráth san tá cuid mhaith don tsaoil caite...roinnt mhaith bailithe, agus tá sé in amois gabháil chuchu agus scarúint le cuid dos na haislingí agus tugann sí 'gan scrupall fén olcharn' ach múscláionn an obair seo cuimhní ar laethanta a

nuige, an moghainm agus. Dicoga an cheirdín chun bualadh le cabhrú gcuimhne...

"O bhrobh go beart, bhaligh banc cuimhní
Chomh luachmar, leochaileach le cuiislí
a d'iompair ful na beatha tamall"

agus bíonn toradh dearfach ar bhailíú agus ar shaothar mar:

"go gruthaíonn muirín carntha na mblían
-rósanna Mhuire na cuimhne, labhandar an cheana
Is úlla na cailliúna, gréas an fháis is athfháis"

Criochnaíonn an file agus i lán de dhóchas agus don dtuiscint ná fuil aon deireadh agus go leanfaidh rotha an tsaoil ag casadh:

"Nil aon cheann chúrsa ach tímeall i bhfáinne
An saothraí a thosnaíonn gach lá, as an nua,
tabharfaidh sé, in am tráth, an chraobh għlas
Óna għoliseas sħor an eìn is binne amuigh"

Is file pobail í an file agus í ag tabhairt ómóis do dhaoinne a bhí go maith di. Is cuimhin liom bheith i séipéal na Carraigé agus Aifreann na Marbh do Nell Ni Mhurchú a cheilíúradh nuair a léigh Bríd an dán Banríon Gan Choróin. Chuir sí punann véarsaí le chéile d'fonna is faoiseamh a thabhairt dóibh siúd go raibh scalib uaignis orthu. Dhein sí amhlaidh do Bhab Feiritéar agus i gcás an Bhab chásigh sí a himeach agus an teanga mhilis a d'iompair an Bhab go huasal:

"Ró-fhada taoi amuigh ag plé le caint a chodail amuigh
Siofra beag militéach a d'éalaigh as meisín
Is í seo do theanga labhartha féin
A thaithíonn iothlann ildathach an anama"

Sa dán álainn Sé troithe fén bhFód tugann sí ómóis dá hathair agus an mheabhair scapithe anois air agus é féin ag druideam le ceann cursa.....tá sí ina hOisín i dTír na nÓg ag filleadh lena hathair in Aisling ar a cheantar dúchais, Uladh Ráthach:

"D'éalaíomair ar nós taibhsí
trí dhoras na comhchuimhne
an oiche dhubhré sin
i dtosach na bliana
nuair a iarradh orm
tú chur chun suaimhni;
tú ar nós garlaigh shuaite
i dTigh an Dearúid
in aois aon bhliain déag
is ceithre fíchid duit"

....agus sa dán Carpe Diem, deir sí faoina máthair

"Mórrithimeall ort tá luan an chíúnais
is an tsuaimhni aigne, cé go bhfuil
an geimhreadh atá dian ar sheandaoine
ar láimh.....
Ós a choinne sin, is tú croí na h-óige
Feileacán iad id phrócaí mealá;
Tagann tú ina láthair go péacach
Maisiúil fineálta id dhathanna glé"

Tá na haon ní go breá sa tsaoil an fhaid is atá an garraíodóir ar a ramhann i dtiún le heilmintí na cruinne. Is ea, mar a deirim tá an nádúr ina cuid dánta agus sa bhffirinne sin seasain abha na Fionnghlaise mar phointe tagartha trúna saol, ar nás an bhradáin a fhilleann ar fhoinsí a bheatha, filleann Bríd ar an bhFionnghlaís arís is arís eile, uaireanta is deacair an bheirt a scarúint ó chéile. Teacht is lmeacht is teideal don dán deireanach sa bhailíúchán nua seo:

Sa leath dhorcha den mbláin
gach lag trá nó taoide aife
ag Bunabha na Fionnghlaise
bíonn scata cadhan ag pórseáil
nó go mblátháinn an Ghaonlainn.

Filífidh na healtaí ar Bhunabha
de réir chúrsa na gréine is na reann
casadh na taoide agus an domhain.
Lá éigin, bead féin, leis, ag imeacht,
ach an dtiocfadsa an tarra feacht?

Tá síúil agam go dtiocfair agus ní mar bhean a leasa ach an oiread. Seolaim an leabhar seo le fánaigh na Fionnghlaise...ó phort go port go Bunabha....seo leat a leabhairín...tá an fharraige agus an saol móir ag feitheamh leat.

Maidean Chaife & Cíoradh Focal: Bí linn ar an Meál maidineacha Dé hAoine, ag 11.30. Fálte romhaibh ar fad ann.

Comharcheinne Forbartha Chorca Dhuibhne
Oidhreacht Chorca Dhuibhne 066 9156100 nō eolas@cfcd.ie
www.oidhreacht.ie / www.cfcd.ie @oidhreachtcd